

פתיחת קיץ כהלכתה תשע"ה

מאת הרב יצחק יעקב פוקס שליט"א

פתיחת קיץ תשע"ה כהלכתה

נפתח במילים מתוך שיר שכל כולו קודש קודשים – שיר השירים ב, יא "כי הנה הסתיו עבר הגשם (-כמעט) חלף הלך לו, הניצנים נראו בארץ ועת הזמיר הגיע וקול התור נשמע בארצנו" בשבח והודיה לבורא עולם חגגנו את ליל הסדר וחג הפסח בפעם ה-3327... (השנה 5775 לבריאת העולם ושנת יציאת מצרים 2448 לבריאת העולם) אין עם בעולם המקיים חג כה מורכב המצריך כוחות גוף ונפש כה מרובים, במשך שנים כה רבות, ובכל מיני מצבים בהתלהבות במסירות ומתוך דקדוק על כל פרט ופרט – לעשות נחת רוח לבורא ית"ש. השנה נהנינו מליל הסדר בליל ש"ק, לאחר שבוע מלא להכנות לקראת הפסח, וכן יהיה בס"ד, בשלש מהשנים הבאות (תשע"ו, תשע"ח, ותשע"ט...) כפי שיפורט בהרחבה לקראת חג הפסח הבעל"ט.

הגשם חלף הלך לו מתוך תפילתנו

אמנם, גשם היורד בין פסח לשבועות, כתב בספר אדני פז: "הוא סגולה בדוקה לכאבי ראש ר"ל, לעמוד תחת הטיפות וירדו על ראשו ויפתח פיו (אין לשכוח ברכת שהכל) וישתה כמה טיפות ויסורו ממנו כאבי הראש תיכף ומיד. מכל מקום, בקשת גשם בימות הקיץ – סימן קללה שהרי התבואה בשדות הפירות באילנות ועל כן אומרים אנו: א. מוריד הטל ב. ברך עלינו וכו'. בני ספרד: ברכנו וכו' "ותן ברכה על פני האדמה"

הטועה ואמר משיב הרוח:

1. אם נזכר "תוך כדי דיבור" 4 – 3 שניות ("שלום עליך רבי ומורי") מתקן וממשיך.
2. נזכר באמצע הברכה (- אתה גבור) – חוזר לראש הברכה.
3. אמר "ברוך אתה ד'" (של "מחיה המתים") – יסיים למדני חוקיך ויחזור ל"אתה גבור" וכו'.
4. סיים "מחיה המתים", אפילו לא התחיל "אתה" קדוש – חוזר לראש התפילה (אין צורך לומר שוב ד' שפתי וגו')
5. המסופק מה אמר: השנה – ממנחה של יום ה' י"א אייר אינו חוזר. (משנ"ב, חלפו 90 תפילות עם המוספים)

הטועה ואמר "ברך עלינו וכו' ותן טל ומטר"

1. נזכר לפני סיום הברכה: "ברוך אתה ד' מברך השנים" – חוזר ואומר כראוי.
2. נזכר לפני עקירת רגליו – "יהיו לרצון אמרי פי וגו'" (השני) – חוזר לברכת השנים.
3. נזכר לאחר שעקר רגליו – חוזר ומתפלל. איש – יחפש מנין נוסף או אם יספיק יתפלל שוב עם חזרת הש"ץ. אישה – אפילו בערבית חייבת לחזור (הגרי"ש אלישיב והגר"ע יוסף זצ"ל) המסופק מה אמר: תוך 30 יום – עד י"ד אייר (פסח שני) חוזר ומתפלל כנ"ל.

הניצנים נראו בארץ – ברכת האילנות

- מי שטרם ברך ברכת האילנות" יברך לכתחילה עד סוף ניסן. בדיעבד – יברך גם באייר. כמפורט במשנה ברורה:
- א. אם לא ראה אילנות בניסן יכול לברך באייר אפילו אין כבר פרחים כל עוד לא נשלם הפרי.
  - ב. ראה אילנות בניסן ולא ברך – רשאי לברך באייר כל עוד יש פרחים.

מצה שעבר עליה הפסח

מדוע מותר להמשיך לאכול מצה ואפילו ביום שאחרי שביעי של פסח? בשונה מיום אחרי סוכות (שמחת תורה) שאסור לשבת בסוכה כשירה משום "בל תוסיף"? תשובה: בפסח החובה לאכול מצה רק בליל ט"ו ("בערב תאכלו מצות") בשאר ימים, רצה אוכל רצה אינו אוכל. על כן אין בל תוסיף על אכילת רשות.

ברכת המצה

מנהג בני אשכנז המקובל על רוב הפוסקים (פרט לגאון רי"י פישר זצ"ל) – המצה כל השנה ברכתה המוציאה.

מנהג בני ספרד המקובל על רוב הפוסקים (פרט לגאון רבי ברוך טולדנו זצ"ל) מברכים עליה בשאר ימות השנה "בורא מיני מזונות"

שיטת הגר"ע יוסף זצ"ל כמובא בילקוט יוסף ח"ג עמ' רכו: "הספרדים ובני עדות המזרח נוהגים לברך על המצה לאחר הפסח "בורא מיני מזונות" ולאחריה "על המחיה" ויש למנהגם זה על מה לסמוך וחסידים ואנשי מעשה (מבני ספרד) נוהגים לאכול המצה בתוך סעודה של פת גמור או ש"קובעים סעודה" על המצה, שהוא שיעור וכו' – 230 גרם, ואז מברכים על המצה המוציאה וברהמ"ז וצריכים ליטול ידיים כדין וכו' והפוטרים הברכה הראשונה של המצה בטעימה מפת גמור, יברכו ברכה אחרונה "מעין שלש" ומי שאינו רגיל לאכול פת כלל מסיבות בריאותיות וכדומה, אלא מצה בלבד, יברך עליה המוציאה וברהמ"ז כל השנה. ומנהג האשכנזים לברך על המצה כמו בפסח המוציאה וברהמ"ז.

שיטת הגאון רבי מרדכי אליהו זצ"ל: המצות שקנו לפסח, עד פסח שני (י"ד אייר) ברכתן "המוציאה".

ממתי משתנה הברכה על המצה לספרדים:

להגר"ע יוסף זצ"ל – משעה שהביאו הביתה לחם.

להגר"ב"צ אבא שאול זצ"ל – מלמחרת מוצאי יו"ט אחרון (אור לציון ב, צו)

להגר"מ אליהו זצ"ל – כאמור, מלאחר פסח שני (י"ד אייר)

השיעור לברכה אחרונה לכל השיטות:

אחרי אכילת מצת מכונה שלימה! בארבע דקות! לבני אשכנז – די באכילת חצי מצה.

הכנת מאכלים שונים מן המצות שנשאר:

1. שיברי מצות מעורבים בביצה ומטוגנים בשמן (– בפי האשכנזים "מצה ברייט"): אף שהיא מטוגנת אם יש אפילו בחתיכה אחת מטוגנת כמות של חצי מצת מכונה עדיין מברכים המוציאה (ספרדים – בפסח, אשכנזים – כל השנה) קרוטונים ביתיים (מלחם קלוי) – אפילו קוביה קטנה – ברכתה המוציאה. שאפילו הונחו במרק שבצלחת (כלי שלישי) – אין זה בישול. כדי שלחם וכן מצה (לספרדים – בפסח ואשכנזים – גם כל השנה) תיהפך למזונות צריך שיתקיימו שני תנאים יחד טיגון בשמן רוחש או בישול (בכלי ראשון שעל האש, ואין די בעירווי רותחין עליה – הדגשת הגר"ע יוסף זצ"ל). ואכן קרוטונים הנמכרים (מתובלים ומטוגנים) – ברכתם מזונות, שהרי אין בהם כזית.

2. עוגת מצות: שכבות מצות וביניהם שוקולד או גבינה: אשכנזים – המוציאה ספרדים – מזונות.

3. פתיתי מצות מעורבים בשוקולד וכו' ועשויים עיגולים (הנקרא "פונץ") אשכנזים – מזונות ספרדים – גם בפסח מזונות (שמענו מהגר"ב"צ אבא שאול זצ"ל)

הספרדים גם כן יכולים להשתמש בה כהלחם השני לצרוף ללחם משנה. לאשכנזים לכתחילה – לחם משנה.

חומרת הגריי נויבירט זצ"ל בשבת יש להזהר ב"בורר" במצות לא שלימות ל"לחם משנה" כיון שהצורך המיוחד יוצר שני מינים, ועל כן יש להוציא השלימות מן החסרות לצורך מיידי.

חמץ שעבר עליו הפסח

כל חמץ בגודל כל שהוא שלא היה מכור לגוי בפסח או לא הוצא לגמרי מרשות ישראל והופקר לפני הפסח – אע"פ שנאמר עליו "ביטול" – נאסר באכילה ובהנאה לו ולכל העולם ביטול החמץ ונאנס ולא ביערו או מכרו, או הבודק ולא מצא ואחר הפסח מצאו – במקום הפסח מרובה יש להתיר בהנאה (הכרעת המשנ"ב תמח, כה ושעה"צ, ד) תרופות מותר לקנות אחרי פסח, אפילו לא נמכרו גם עבור חולה שאין בו סכנה (שו"ע תסו, א)

הלכה למעשה

א. אין לקנות אחרי הפסח אלא רק בחנות שיש בה אישור המעיד על מכירת חמץ ע"י רב או אב"ד מוכרים. שנת תשע"ה.

ב. כדי לא להכשל ח"ו בחמץ שעבר עליו הפסח או החוששים שלא מועילה מכירת חמץ לחמץ ודאי, ניתן לזהות אם המוצר יצא מקו הייצור אחרי פסח תשע"ה.

הקוד השנה: 5102 – המספר הראשון משמאל 5 מציין את השנה האזרחית – 2015. שלשת הספרות הימניות מציינות את מספר הימים באותה שנה מאז הראשון בינואר למניינם. כיון שיום אחרי פסח ע"ה (כולל שבת) יום ראשון כג ניסן היה בתאריך 12.4 ויום זה הוא היום ה 102 מתחילת השנה הלוועזית. אם כן כל מוצר שתאריך ייצורו מיום 12.4 והלאה יוצר אחרי הפסח – והקוד שעליו 5102 ומעלה.

ספירת העומר

"אי אפשר לפסח בלא שבועות" – בפסח יצאנו מעבדות לחרות פיזית אך טרם הגענו לתכלית ולעיקר: "תעבדון את האלוקים על ההר ההוא" – כעבור ספירה של 49 יום אנו מגיעים לחירות האמיתית והשלימה "מכתב אלוקים חרות על הלוחות" – אין לך בן חורין אלא העוסק בתורה. כתב ספר החינוך מצוה שכו: "ונוהגת מצות ספירת העומר וכו' בזכרים" – מצות עשה שהזמן גרמא.

בנות ספרד: דעת הגר"ע יוסף זצ"ל: "נשים פטורות וכו' ואם רצו לספור בלי ברכה רשאות, אבל אינן רשאות לברך והיא ברכה לבטלה ועפ"י הסוד טוב שלא תספורנה כלל" (ילקו"י ה, ח) כף החיים תפטט וברב פעלים ח"א: "אין לנשים שייכות לקיום מצות הספירה ואסורות לברך. ובכה"ח: "אם אפשר תשמענה הברכה מן הגברים" (ולא נהגו) בת ספרד שהתחילה לברך – תפסיק מיד! (שמענו מהגאון רב"צ אבא שאול זצ"ל)

בנות אשכנז: משנ"ב תפט – "ונשים פטורות וכו'" וכתב המג"א "מיהו כבר קיבלו על עצמן חובה", וכמדומה שבמדינותינו לא נהגו נשים כלל לספור, וכתב בספר שולחן שלמה דעכ"פ לא יברכו, שהרי קרוב לודאי שישכחו יום אחד" למעשה – בת אשכנז שיש לה לוח מסודר וכן המתפללות ערבית בקביעות וחברות המזכירות זו את זו רשאית לספור. ובכל אופן אינה מוציאה ידי חובה את האיש.

א. איסור עשיית מלאכה משקיעת החמה, 8-10 דקות:

שו"ע תצג,ד: "נהגו הנשים שלא לעשות מלאכה מפסח עד עצרת משקיעת החמה ואילך" במשנ"ב שני טעמים: א. נאמר שבע שבתות מלשון שביתה. ב. שאז נקברו כל ערב תלמידי ר"ע ר"ל והעם נמנעו אז מעשיית מלאכה. שער הציון שם: נהגו עד ל"ג בעומר שלא לעשות מלאכה כבדה (תפירה, כיבוס וכדומה) מהשקיעה במשך זמן קבורה 8-10 דקות ובכה"ח שם שאין למחות במי שאינה מקפידה. גם אנשים בכלל האיסור, אלא שאין דרכם לעסוק במלאכתם בשעה זו.

ב. איסור תספורת וגילוח

שו"ע תצג,ב: נוהגים שלא להסתפר עד ל"ג בעומר וכו' ואין להסתפר (לספרדים) עד ל"ד בבוקר. ברמ"א (לאשכנזים): במדינותינו מסתפרין ביום ל"ג ומרבים בו בשמחה. חסידים וע"פ הקבלה אין מסתפרים כל ימי הספירה עד ג' ימי ההגבלה. בנות ונשים: שו"ת אגרות משה יו"ד ב,קלז: "ראוי להן להחמיר אם אינו נחוץ כל כך, כגון לצניעות וכו'" ואפשר להקל בשאר הגוף, לצורך. קטנים – מותרים להסתפר, אך אם אין צורך יש להמנע עד ל"ג בעומר. קציצת צפורניים מותרת כל ימי הספירה.

ג. איסור נישואין

שו"ע תצג: נוהגים שלא לישא אשה בין פסח לעצרת עד ל"ג בעומר וכו'. השנה: יום ה' י"ח אייר. בני אשכנז: נישאים ביום ל"ג בעומר עצמו ואח"כ נהגו להמשיך באיסור עד שבועות. ויש קהילות אשכנז שנישאים עד ר"ח אייר. בני ספרד: נישאים רק מיום ל"ד בעומר (מוצאי ל"ג בעומר) ואילך. השנה: אור ליום ו' י"ט אייר. "אירוסין" – מותרים אפילו בשירה ונגינה בלא ריקודים. אחרי ל"ג בעומר רשאים בני אשכנז להשתתף ולשמוח בנישואי בני ספרד.

ד. איסור ברכת שהחיינו

אין איסור לתפור או לקנות בגדים חדשים בימי הספירה אלא שמנהגים שונים בנוגע לברכת שהחיינו בימים אלו. דעת המשנ"ב: אם נזדמן לו איזה ענין שצריך לברך שהחיינו – יברך (ולגר"ח קנייבסקי שליט"א היינו אפילו מעוניין לכתחילה) דעת פוסקי ספרד: על פרי מברכים אף ביום חול, על בגד חדש – הממתין לשבת תבוא עליו ברכה.

ה. ריקוד ניגון ושמיעת מוזיקה

פרי מגדים בשם א"ר: ריקודים ומחולות של רשות אסורים. והכרעת הפוסקים: שאסור לנגן בכלי נגינה פרט למפורט להלן. המקור לאיסור נגינה ושמיעת מוזיקה המילה מחול – כיום כינוי לריקוד. במקרא: מחול – כלי נגינה. ראה תהילים קנ' "הללוהו בתף ובמחול", הלויים לא רקדו במקדש אלא עמדו על הדוכן וניגנו גם במחול. אחרי קריעת ים סוף נאמר: "ותקח מרים הנביאה וגו' את התף בידה ותצאנה כל הנשים אחריה בתפים ובמחולות" (שמות טו, כ). וכתב בספר שו"ת באר שבע: שלא יעלה על הדעת שמרים ונשות ישראל רקדו לפני העם אלא כנאמר במדרש מרים נביאה היתה וידעה שעתידים ישראל לשיר שירה על הים ובמכת החושך הייתה מאספת תופים ומחולות מבתיהם של המצרים כדי לנגן בהם שלא ישמע קולן בשירתן. וכן נאמר: "אז תשמח בתולה

5. במחול (היא ניגנה בכלי שנקרא מחול שכנראה רקדו לצליליו) ובחורים וזקנים יחדיו" (רקדו).
ואמנם כתב שו"ת אגרות משה או"ח ג,פז: אין לשמוע ניגון ביחידות ואפילו בהקלטה.
דעת הגר"ע יוסף זצ"ל ילקו"י ה, עמ' תל: "ריקודים ומחולות לדבר הרשות אסור בהחלט בימי
הספירה, ואף הנוהגים לשמוע שירה עם כלי שיר דרך הרדיו וכדומה, (קלטות, דיסקים) יש
להחמיר בזה בימי הספירה"

היתרים: 1) בשמחה של מצוה פוסקי ספרד: מקילים אף בבר מצוה כשהוא ביומו או החתן
דורש. פוסקי אשכנז: יש מקילים (אג"מ ושונה הלכות) ויש מחמירים (הגר"מ שטרנבוך שליט"א
והגר"ש וזנר זצ"ל)

2) כנתינת קצב להתעמלות או תראפיה במוסיקה (לא מחול אירובי!)

3) לימוד נגינה באופן של תירגול – בלימוד לצורך פרנסה. (אגרות משה)

4) הכנת כיתה בעיקר בכיתות נמוכות להצגת סיום וכדומה במקום סגור

5) מי שסרה ממנו חדות החיים ומרגיש דכדוך המפריע לו בעבודת ד' – רשאי לשמוע בצינעה
(ווקמן) – מוזיקה שלא תביא לידי ריקוד. יש שהתירו: שמיעת שירת הבקשות, פרקי חזנות,
שירים "שקטים" ולהבדיל מוסיקה קלאסית (הגר"מ הלבשרטם והגר"ח פ שיינברג זצ"ל)

6) לדעת רוב רובם של הפוסקים מותרת שמיעת שירים המושרים בפה אפילו כעין נגינה
(יצירות ווקאליות) ויש המסתייגים מהקלטות בהן הזמרים מבצעים בפיהם את קולות הכלים
שכביכול מלווים את השירה.

ל"ג בעומר – יום חמישי י"ח אייר זמני מירון: זמן ציצית ותפילין – 4:50 הנץ
החמה המישורי – 5:46 והנראה – 5:48 מנחה גדולה – 13:10 שקיעה – 19:29

פסח שני – יום ראשון י"ד אייר

כתב היעב"ץ בסדרו: "גילו לי מן השמים טעם שנקבע פסח שני ליום זה לפי שבשנה הראשונה
לצאתם ממצרים אכלו מהמצות עד ליל ט"ו באייר ומכאן שהקדושה היא נמשכת עד ליום
זה". יש נוהגים לאכול מעט מצה ביום זה.

לעבור את הקיץ לשלום

בימי הקיץ התעוררות כללית בטבע, וגם באדם מתעוררים כוחות הגוף והנפש. והבריות יוצאות
מביתם לרחובה של עיר ועוסקים יותר בפעילות גופנית בטיולים בשחיה וכדומה. על כן בקיץ
זקוקים יותר לשמירה, ואין צורך לומר בכל תחומי הצניעות שמבחנם העקרי בימות החמה
ברשות הרבים. תיקנו לנו חז"ל אמירת פרקי אבות (גם בנות ונשים מותרות בלימודם – לכל
הדעות). בני ספרד – בין פסח לעצרת (6 פרקים 6 שבתות) לפי שדרך ארץ קדמה לתורה,
וכדברי רבינו יונה בהקדמתו לאבות: לפי שלא תשכון התורה הקדושה אלא בגוף המתוקן
במידות ובמעשים טובים ובני אשכנז נוהגים בכל שבתות הקיץ עד ראש השנה.
לכולנו פרקי אבות, כשולחן ערוך להנהגה נכונה בין אדם למקום בין אדם לחברו ובין אדם
לעצמו. (אברבנל בהקדמתו).

ייתן ד' שהקיץ יביא בריאות, הצלחה וחיזוק בעבודת הבורא.